İş sağlığı ve güvenliği eğitimi

# İş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinde etik ilkeler

YENİ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu

ULUDAĞ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu

ofis akademi

ASYA AKADEMİ
İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ EĞİTİM KURUMU

# Öğrenme hedefleri

Bu dersin sonunda katılımcılar;

- çalışma hayatında etiği tanımlar,
- etik kuralların yer aldığı ulusal ve uluslararası düzenlemeleri belirler,
- temel hekimlik değerleri ile işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanlarının etik kurallarını açıklar,
- İSG uygulamalarında etik olmayan davranışları ve etik ikilemleri tanır.

Bölüm 1

# Etik kavramı

Köken, tanımlar, etik ve ahlak, iş etiği ve iş ahlakı

YENİ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ULUDAĞ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ofis akademi
ASYA AKADEMİ

# Etik nedir?

## Köken

"Etik" terimi Yunanca *ethos* (töre, alışkanlık) sözcüğünden türemiştir; zamanla töreden farklı bir anlam kazanmıştır.

Felsefenin dört temel alanından biridir: ontoloji (insan–evren), epistemoloji (insan–bilgi), estetik (güzel–çirkin) ve etik (iyi–kötü, doğru–yanlış).

## Tanımlar

- Herhangi bir eylemin kabul edilebilir biçimde gerçekleşmesini sağlayan temel kurallar
- Neyin doğru ya da yanlış olduğunu ortaya koyan davranış ilkeleri topluluğu
- Davranışın bilimi ve standardı

# Etik ve ahlak

| Boyut | Etik | Ahlak |
|---|---|---|
| **Çıkış noktası** | Felsefe, hukuk ve düşünce | Dini inançlar ve manevi değerler |
| **İçerik** | Evrensel normlar | Gelenek ve görenekler |
| **Referans** | Hukuk felsefesi | Ahlak felsefesi |
| **Nitelik** | Genel, herkes için geçerli | Toplumdan topluma değişken |
| **Kapsam** | Kurallar bütünü ve bunların gerekçeleri | Uyulması gereken davranış ilkeleri |

Türkçede etik ve ahlak çoğu zaman eş anlamlı kullanılsa da anlam, içerik, nitelik ve kapsam bakımından farklıdır. Aynı ayrım iş etiği ile iş ahlakı için de geçerlidir.

Bölüm 2

# Tarihsel gelişim

İlk yazılı kurallardan modern iş etiğine

YENİ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ULUDAĞ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ofis akademi
ASYA AKADEMİ

# Etik anlayışın tarihsel gelişimi

| | |
|---|---|
| **MÖ 18. yy** | Hammurabi Kanunları: etikle ilgili bilinen ilk yazılı kurallar; yaptığı ev çöken ustanın sorumluluğu gibi mesleki sorumluluk hükümleri de içerir. |
| **Antik Çağ** | Çin ve Yunan felsefesinde felsefi etik anlayışı ortaya çıkar. |
| **Orta Çağ** | Din temelli ve akla dayanan etik anlayışlar birlikte gelişir. |
| **17. yy** | Hobbes ve Spinoza ile bireyin doğasına ve akla dayalı etik görüşler. |
| **19.–20. yy** | Yatırım kararlarında ve işletmelerde etik ölçütler gündeme gelir; 1980'lerden itibaren küreselleşmeyle insan hakları ve iş etiği öne çıkar. |

Dinler tarihi, felsefe tarihi, antropoloji ve arkeolojik bulgular, etik anlayışın çok eski çağlardan beri var olduğunu göstermektedir.

# Filozoflara göre etik

### Demokritos

Ölçülü olmak dinginliği, dinginlik mutluluğu getirir

### Sofistler

Her şeyin, etiğin de ölçüsü kişidir; göreli etik

### Sokrates

Bilgi erdemdir; etik bilgiye dayanır

### Platon

Bireysel değil toplumsal etik

### Aristoteles

İnsan toplumsal bir varlıktır (zoon politikon)

### Aquinolu Thomas

Akla dayanan özgür irade; iyiyi seçerek mutluluğa erişim

### Thomas Hobbes

İnsanın önceliği kendini korumaktır; bencillik doğaldır

### Spinoza

Akılla davranmak ahlaklı davranmaktır

Bölüm 3

# İSG profesyonelleri için etik ilkeler

Yasal dayanaklar, temel ilkeler ve Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi

YENİ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu

ULUDAĞ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu

ofis akademi

ASYA AKADEMİ
İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ EĞİTİM KURUMU

# Yasal ve mesleki dayanaklar

- **6331 sayılı Kanun (m.8):** işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanları görevlerini mesleğin gerektirdiği **etik ilkeler** ve **mesleki bağımsızlık** içinde yürütür; hak ve yetkileri görevleri nedeniyle kısıtlanamaz.
- **Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi (1960)** ve Türk Tabipleri Birliği Hekimlik Meslek Etiği Kuralları: hekimlik değerleri, sır saklama, aydınlatılmış onam.
- **6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (2016):** sağlık verileri özel nitelikli kişisel veridir; ancak sır saklama yükümlülüğü altındaki kişilerce, belirli amaçlarla işlenebilir.
- **İSG Hizmetleri Yönetmeliği:** sağlık gözetimi kayıtları gizlilik ilkesine uyularak kişisel sağlık dosyalarında saklanır.
- **Uluslararası:** ICOH Uluslararası İş Sağlığı Profesyonelleri Etik Kodu.

# İşyeri hekimliği ve iş güvenliği uzmanlığı etiği (1/2)

## Bağımsızlık ve tarafsızlık

- Mesleki ve profesyonel bağımsızlık
- Çıkar çatışmasından kaçınma; taraflar arasındaki çıkar çatışmalarının içine girmeme
- Etki altında kalmama; hediye almama
- Vicdani kanaatine göre hareket etme
- Sözleşmelerde bağımsız çalışma ve etik kurallara yer verme
- Dürüstlük, tarafsızlık ve hesap verebilirlik

## Gizlilik ve mahremiyet

- Sır saklama (mahremiyet)
- İşyeri sağlık kayıtlarının gizliliği
- Hasta bilgisinde kimliği koruma
- İşyeri ve ticari sırların gizliliği
- Sağlık ve güvenlik dışındaki bilgilerin araştırılmaması
- Aydınlatılmış onam alma

## Bilimsel yeterlilik

- Tanı ve değerlendirmede bilimsel bilgi ve teknik yeterliliğe dayanma
- Gerektiğinde uzman görüşüne başvurma
- Geçerli, duyarlı ve seçici testler kullanma
- Teknik açıdan kusursuz, uygulanabilir ve basit yöntemler seçme
- Gerçeğe uygun rapor düzenleme
- Bilimsel bilgiye katkı

# İşyeri hekimliği ve iş güvenliği uzmanlığı etiği (2/2)

## Eşitlik ve saygı

- Din, dil, ırk, inanç, cinsiyet ve coğrafi köken ayrımı yapmama
- Adaletli olma
- Nezaket, saygınlık ve güven
- Sağlığa ve özel yaşama saygı

## İletişim ve iş birliği

- Çalışanı bilgilendirme ve eğitme
- Diğer İSG profesyonelleriyle açık iletişim
- İşveren, çalışanlar, sendikalar ve yetkili makamlarla iş birliği
- Gerektiğinde yetkili makamları bilgilendirme
- İşveren veya müşteri ayrımı yapmadan güvenilir danışman olma

## Topluma ve çevreye sorumluluk

- Toplumun refahı, can ve mal güvenliği
- Toplum ve çevrenin korunması
- Mesleki bilgiyi kötü amaçlar veya ticari kazanç için kullanmama
- Amaç ve misyona bağlılık; hizmet standartlarına uyma
- Topluma hizmet bilincini yaygınlaştırma

# Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi (1960)

- Ayrım yapmadan sağlığa ve özel yaşama saygı
- Hastanın sırrını saklama; kullanılan bilgide kimliği koruma
- Meslek bilgilerini kötü amaçlarla kullanmama
- Mesleki uygulamaya ticari yön vermeme, haksız menfaat sağlamama
- İşveren, işçi veya örgütlerin baskısı altında kalmadan vicdani kanaatine göre davranma
- Hizmet sunumunda güven, gizlilik ve eşitlik
- Bilgilendirme, uygulama, test ve araştırmalar için onay alma
- Tanıda bilimsel bilgi ve teknik yeterliliğe dayanma
- Gerektiğinde uzman görüşüne başvurma
- İşveren, işçiler, sendikalar ve yetkili makamların iş birliğini isteme

Bölüm 4

# ICOH Uluslararası Etik Kodu

Uluslararası İş Sağlığı Komisyonunun 26 ilkesi

YENİ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ULUDAĞ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ofis akademi
ASYA AKADEMİ

# ICOH etik kodunun 26 ilkesi

| | | | |
|---|---|---|---|
| **1.** Amaçlar ve danışmanlık rolü | **2.** Bilgi ve uzmanlık | **3.** Politika ve program geliştirme | **4.** Önleme ve hızlı hareket |
| **5.** İyileştirici eylemlerin izlenmesi | **6.** Güvenlik ve sağlık bilgileri | **7.** Ticari sırlar | **8.** Sağlık gözetimi |
| **9.** Çalışanı bilgilendirme | **10.** İşvereni bilgilendirme | **11.** Üçüncü kişilere yönelik tehlike | **12.** Biyolojik izlem ve araştırmalar |
| **13.** Sağlığın geliştirilmesi | **14.** Toplumun ve çevrenin korunması | **15.** Bilimsel bilgiye katkı | **16.** Yeterlilik, doğruluk ve tarafsızlık |
| **17.** Profesyonel bağımsızlık | **18.** Eşitlik, ayrım gözetmeme ve iletişim | **19.** Sözleşmelerde etik hüküm | **20.** Kayıtlar |
| **21.** Tıbbi gizlilik | **22.** Toplu sağlık verileri | **23.** Sağlık profesyonelleriyle ilişkiler | **24.** Suiistimalle mücadele |
| **25.** Sosyal taraflarla ilişkiler | **26.** Etiğin desteklenmesi ve denetimi | | |

ICOH (International Commission on Occupational Health): Uluslararası İş Sağlığı Komisyonu. Kod, iş sağlığı profesyonellerinin görev ve yükümlülüklerini tanımlar.

# Amaç, uzmanlık ve önleme

## 1. Amaç ve danışmanlık rolü

Çalışanların sağlık ve güvenliğini korumak; güvenli ve sağlıklı bir iş ortamı oluşturmak; işletmenin sürekliliğine ve kaliteye katkı

## 2. Bilgi ve uzmanlık

Çalışma ortamını ve çalışanların özelliklerini bilmek; kaynakta kontrol için en iyi yöntemi önerebilmek

## 3. Politika ve program

Yönetimi ve çalışanları bilgilendirmek; risk değerlendirmesiyle tehlikeleri önlemek, zamanında fark etmek ve zararı en aza indirmek

## 4. Önleme ve hızlı hareket

Teknik açıdan kusursuz ve kolay uygulanabilir önlemler seçmek; ciddi riskte hızla harekete geçmek; değerlendirmede açık, iletişimde net olmak

# İşveren önlem almayı reddederse

## ICOH 5: İyileştirici eylemlerin izlenmesi

- Üst yönetime konunun önemini, ilgili İSG standardını ve işverenin yasal yükümlülüklerini hatırlatmak
- Kaygılarını **yazılı olarak** açıkça dile getirmek
- Çalışanları ve temsilcilerini bilgilendirmek
- Gerektiğinde yetkili makamlarla iletişim kurmak

## Türk mevzuatındaki karşılığı

- Tespit ve öneriler onaylı deftere yazılır; bu yazı işverene tebliğ edilmiş sayılır
- Hayati tehlikede işveren önlem almazsa işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanı Bakanlığa ve çalışan temsilcisine bildirir (6331 m.8)
- Bildirim yapmayanın belgesi askıya alınır; bildirim yapanın iş sözleşmesi bu nedenle feshedilemez

# Bilgilendirme yükümlülükleri

### 6. Güvenlik ve sağlık bilgileri

Çalışanları maruz kalabilecekleri tehlikeler konusunda hiçbir gerçeği gizlemeden, tarafsız ve anlaşılır biçimde bilgilendirmek

### 9. Çalışanı bilgilendirme

Sağlık gözetimi sonuçlarını çalışana açıklamak; işiyle ilgili kaygılarını paylaşmak

### 10. İşvereni bilgilendirme

Yalnızca işe uygunluk sonucu ve gerekli kısıtlamalar paylaşılır; tanı ve diğer tıbbi bilgiler çalışanın onayı olmadan verilmez

### 11. Üçüncü kişilere tehlike

Çalışanın sağlık durumu başkalarının güvenliğini tehlikeye atıyorsa çalışan açıkça bilgilendirilir; gerekiyorsa yönetim ve yetkili makam önlem için haberdar edilir

# Ticari sırlar, sağlık gözetimi ve biyolojik izlem

## 7. Ticari sırlar

Çalışma sırasında öğrenilen endüstriyel ve ticari sırlar gizli tutulur; ancak çalışanların ve toplumun sağlık ve güvenliği için gerekli bilgiler saklanmaz, gerektiğinde yetkili makama danışılır.

## 8. Sağlık gözetimi

Amaç, yöntem ve işlemler çalışana açıkça anlatılır ve onayı alınır; yöntemlerin geçerliliği saptanır; gözetim yetkili bir iş sağlığı profesyonelince yapılır.

## 12. Biyolojik izlem ve araştırma

Testler çalışanın sağlığının korunması için geçerli ve uygun olmalı; girişimsel olmayan yöntemler tercih edilmeli; girişimsel işlemler aydınlatılmış onamla ve en yüksek standartlarda yapılmalıdır.

# Bağımsızlık, eşitlik ve sözleşmeler

## 16. Yeterlilik, doğruluk ve tarafsızlık

Yargılar bilimsel bilgiye ve teknik yeterliliğe dayanır; güveni zedeleyecek görüş ve etkinliklerden kaçınılır

## 17. Profesyonel bağımsızlık

Tam bağımsızlık aranır ve korunur; öneriler hiçbir koşulda çıkar çatışmasından etkilenmez

## 18. Eşitlik ve iletişim

Tüm çalışanlar ayrım gözetilmeksizin eşit değerlendirilir; yönetim ve çalışan temsilcileriyle açık iletişim kanalları sürdürülür

## 19. Sözleşmelerde etik hüküm

Sözleşmeye profesyonel standartları ve etik kuralları içeren hüküm konması istenir; etik ilkelere göre çalışmaya izin vermeyen koşullar kabul edilmez

# Kayıtlar ve gizlilik

## 20. Kayıtlar

Uygun gizlilik içinde yeterli kayıt tutulur; çalışanlar çalışma ortamı verilerine ve kendi sağlık kayıtlarına erişebilir

## 21. Tıbbi gizlilik

Bireysel tıbbi veriler işyeri hekimi veya hemşiresinin sorumluluğunda, ulusal mevzuat ve etik kurallara göre korunur

## 22. Toplu sağlık verileri

Kişi tanınamayacak biçimde toplu veriler korunma amacıyla paylaşılabilir; iş kazası ve meslek hastalıkları yetkili makamlara bildirilir

## 23. Sağlık profesyonelleriyle ilişki

Çalışanın onayıyla kişisel hekimine sağlık durumu ve işteki riskler hakkında bilgi verilebilir

# Toplum, bilim ve etiğin denetimi

### 13. Sağlığın geliştirilmesi

Sağlık eğitimi ve taramalarında hem işverenin hem çalışanların katılımı sağlanır

### 14. Toplum ve çevre

İşletmeden doğabilecek mesleki ve çevresel tehlikeler tanımlanır, değerlendirilir ve duyurulur

### 15. Bilimsel bilgiye katkı

Yeni tehlikeler ve önleme yöntemleri tarafsız olarak paylaşılır; araştırmalar bağımsız etik kurul onayıyla yapılır

### 24. Suiistimalle mücadele

Sağlık verilerinin kötüye kullanılması, bulguların gizlenmesi, gizliliğin ihlali gibi uygulamalar tanımlanır ve gerektiğinde bildirilir

### 25. Sosyal taraflarla ilişkiler

İşverenler, çalışanlar ve temsilcileri bağımsızlık ve gizliliğin gerekliliği konusunda bilinçlendirilir

### 26. Etiğin desteklenmesi

Etkinliklerin etik açıdan profesyonel denetimine ilişkin bir program başlatılır

Bölüm 5

# Etik ikilemler

Uygulamadan örnek durumlar ve etik yaklaşım

YENİ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ULUDAĞ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu
ofis akademi
ASYA AKADEMİ

# Örnek 1: İşveren sağlık bilgisi istiyor

## Durum

İşveren, işe giriş muayenesinden sonra adayın bütün sağlık bilgilerini ve geçirdiği hastalıkları içeren raporu görmek istiyor.

## Etik yaklaşım

- İşverene yalnızca işe uygunluk sonucu ve varsa çalışma kısıtlamaları bildirilir
- Tanılar ve tıbbi ayrıntılar çalışanın açık onayı olmadan paylaşılmaz
- Kişisel sağlık dosyası işyeri hekiminin sorumluluğunda gizli tutulur (KVKK, ICOH 10 ve 21)
- İşverene gizliliğin hem çalışan hem işletme için neden önemli olduğu anlatılır

# Örnek 2: Ciddi risk, önlem yok

## Durum

İş güvenliği uzmanı, bir makinede uzuv kaptırma riski taşıyan koruyucunun söküldüğünü tespit ediyor; işveren üretim baskısı nedeniyle düzeltmeyi erteliyor.

## Etik yaklaşım

- Risk ve öneriler derhâl onaylı deftere yazılır ve üst yönetime yazılı bildirilir
- Hayati tehlike devam ediyorsa Bakanlığa ve çalışan temsilcisine bildirim yapılır (6331 m.8)
- Çalışanlar riskten açıkça haberdar edilir; ciddi ve yakın tehlikede çalışmaktan kaçınma hakları hatırlatılır
- Uzman, işini kaybetme kaygısıyla bildirimden kaçınmaz; mevzuat bu bildirimi güvence altına alır

# Örnek 3: Üçüncü kişiler için tehlike

## Durum

Forklift operatörü olarak çalışan bir kişide, işi sırasında ani bilinç kaybına yol açabilecek ve kontrol altında olmayan bir hastalık saptanıyor.

## Etik yaklaşım

- Çalışan durumdan ve başkaları için oluşturduğu riskten açıkça haberdar edilir
- İşverene tanı değil, “bu görevde çalışmaya geçici olarak uygun değildir” şeklinde kısıtlama bildirilir
- Uygun bir göreve geçici yerleştirme ve tedavinin takibi önerilir
- Çalışanın hakları ve onuru korunur; ayrımcılık yapılmaz (ICOH 11 ve 18)

# Kaynaklar


- ICOH, *International Code of Ethics for Occupational Health Professionals*.
- 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu (m.8); İSG Hizmetleri Yönetmeliği.
- Tıbbi Deontoloji Nizamnamesi (1960); Türk Tabipleri Birliği Hekimlik Meslek Etiği Kuralları.
- 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (2016).

İş sağlığı ve güvenliği eğitimi

# Teşekkürler

YENİ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu

ULUDAĞ UZMAN AKADEMİ
iş sağlığı ve güvenliği eğitim kurumu

ofis akademi

ASYA AKADEMİ
İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ EĞİTİM KURUMU